

Schweickhardt Gotthilf

A katasztrófavédelem állománya és a katonai büntetőjog

1. Bevezetés

A hivatásos katasztrófavédelmi szervezet hivatásos állománya a katonai büntetőjog,- és bíraskodás hatálya alatt áll, amennyiben katonák által elkövethető bűncselekményt követ el. Ez a büntetőjogi szabályozás nemcsak a hivatásos állományra vonatkozik, hanem azokra a személyekre is, akik polgári védelmi szolgálatot látnak el függetlenül attól, hogy önkéntes, vagy kötelező szolgálatról van-e szó.

Jelen cikk a hivatásos katasztrófavédelmi szerveket alkotó egyes szervezetek hivatásos állományának múlt századi kialakulásától kíséri végig a katasztrófavédelem katonai büntetőjogi rendelkezések alá vonását, bemutatva a jelenlegi szabályozást.

A Római Birodalomban már szabályozásra került - a katonai élet és feladatrendszer sajátosságaira visszavezethetően – a katonák büntetőjogi, büntető eljárási és büntetés-végrehajtási rendszere, mely a büntetőjogi tagozódást jellemezte. Ez a hármás megosztás mind a mai napig megtalálható a katonai büntetőjog rendszerében.¹

A Római Birodalomban elváltak egymástól a katonai és az egyéb bűncselekmények. Ez azonban nem zárta/zárja ki, hogy katona nem katonai bűncselekményeket is elkövessen Ilyen például az emberölést. Katonai bűncselekmények speciálisan csak a katonai létből és rendből fakadóan voltak

¹ HAUTZINGER Zoltán *A katonai büntetőjog rendszertana*, Pécs, AndAnn, 2010, 12. o.

elkövethetők. Ilyen volt például a dezertálás, a katona szökése. Csak a polgári jogokkal rendelkező rómaiak szolgálhattak a légiókban. A katonaság joggyakorlati legitimitása eredetileg az apa alárendeltjeivel szembeni hatalma (*patria potestas*) jogából származott. A súlyos bűncselekmények esetén (*crimina publica*), mint például a gyilkosság vagy az érmék hamisítása, a katonát tettéért nem katonai bíróság előtt, hanem egy polgári bíróság előtt vonták felelősségre.

Hazánkban a középkorban megjelent a katonákra vonatkozó büntetőjogi szabályozás, melyek közül például Werböczy István: Nemes Magyar Királyság szokásjogának Hármaskönyve (*Tripartitum opus iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae*) is megfogalmazott:

„4. czim A hadi jogról és a jogtudományról

A hadi jog a hadindítás szertartása, a szövetség megkötése s adott jelre az ellenség megrohanása. Továbbá a katonai büntett megfenyítése (azaz megbüntetése), ha ki helyét meg nem állja. Továbbá a zsoldfizetés módja, a méltóságok fokozata, jutalmakkal megtisztelés, például midőn dicskoszorúval, vagy arany lánczczal ajándékoznak meg valakit. Továbbá: döntés a hadi zsákmány felett és ennek igazságos elosztása a személyek minősége és munkája szerint; és a fejedelem részedése.”

A katonák által, vagy a katonákkal szemben elkövetett bűncselekmények esetén a több esetben hatásköri összeütközések voltak a katonai (hadi) és vármegyei bírások között.²

² PÁLFFY Géza: *A katonai igazságszolgáltatás a királyi Magyarországon a XVI–XVII. században*, Győr, Győr–Moson–Sopron Megye Győri Levéltára, 1995.

http://real.mtak.hu/19456/1/PalffyG_Katonai_igazsagszolgalatas_1995_u_080159.88621.pdf

A tűzoltók hagyományosan a katonai parancsuralmi és szervezeti rendre és fegyelemre építik szervezetüket, s alapján a katonai engedelmesség³ az, ami meghatározza a szolgálati viszonyukat. A katonai engedelmesség abszolút és relatív rendszere jelenik meg a jelenlegi hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a jogelőd szervezetei vonatkozásában. A hivatásos tűzoltók rendszere hazánkban jelenleg is e rendszerre épül, s a hatályos büntető törvénykönyv is a katonai bűncselekmények esetében katonaként határozza meg a hivatásos tűzoltókat. Ettől természetesen elválik a honvédség keretében működő tűzoltóság tagja, aki elsősorban katona, majd másodsorban tűzoltó. Ez azt jelenti, hogy a katonai feladata a honvédség szervezetén belüli, a hivatásos katona, katonai kiképzettséggel, rendfokozattal rendelkezve tűzoltói szakképesítést szerzett, s adott szolgálati helyén pl. katonai repülőtéren nem hagyományos katonai, hanem speciális tűzoltói feladatokat lát el. Ez a katona egyértelmű, hogy katonai bűncselekményt elkövetve a törvényszék katonai tanácsa előtt felel tetteért.

A katonai fegyelem és rend megsértése kapcsán történő felelősségre vonásnál két dologra kell kitérni a súlyosság megítélésakor: fegyelemsértés, vagy bűncselekmény.

„Katona felelősségre vonása (fenyíthetősége): A katona, ha a szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségét, a szolgálati rend és a fegyelem szabályait vétkezen (szándékosan v. gondatlanul) megszegi, amennyiben cselekménye nem minősül bűncselekménynek v. szabálysértésnek fegyelemsértést követ el.

³ SZABÓ József (szerk.): *Hadtudományi lexikon*, Budapest, Magyar Hadtudományi Társaság, 1995.

Katonai bűncselekmények: a katonai élet- és szolgálati viszonyokat támadó, azok rendje ellen irányuló bűncselekmények."⁴

A katonák által elkövetett fegyelemsértések, szabálysértések, bűncselekmények vizsgálatában a katonaság szervezetén belül erre feljogosított személyek (parancsnokok), a katonai ügyészek és a katonai büntetőtanácsok, illetve a szolgálati kötelemekkel össze nem függő bűncselekmények esetében polgári büntetőbíróóságok rendelkeznek hatáskörrel. A parancsnoki vizsgálat, illetve meghatározott fenyítések kiszabása csekély súlyú eseményekre korlátozódik.

A katonák esetében a rend és a fegyelem megtartása és megtartatása alapvető fontosságú, ezért több a polgári élettől eltérő módszer, szabályozás kerül alkalmazásra egy fegyelemsértés esetén. A belső rend, és a fegyelem csekély súlyú megsértése esetére is szankcionálást kell alkalmazni, mely egyúttal preventív jelleget is hordoz magában. Annak a megítélése, hogy belső szabályozás, a jogi norma megsértése milyen mértékű, annak függvényében, vagy a szervezeten belüli, vagy szervezeten kívüli (bíróesági) eljárás kerül lefolytatásra. A katonai élet sajátosságait a szolgálati szabályzat fogalmazza meg. A fegyelem megsértésére vonatkozó szabályozást a korai időszakban ⁵ még egy a teljes átfogó szabályzásban nyert helyet, míg a későbbi időszakban már a fegyelmi szabályzat önállóan jelent meg, s tartalmazta, tartalmazza a legfontosabb eljárási szabályokat. A fegyelmi eljárást meghaladó cselekmények esetére már törvény fogalmazza meg a szabályokat, az eljárás résztvevőit, stb.⁶A

⁴ SZABÓ: i. m.

⁵ Szolgálati Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára 1875.

⁶ *A honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról szóló* 1912. évi XXXIII. törvénycikk.

katonai élet sajátosságaihoz tartozik még fegyelemsértés esetén egy speciális fegyelmi eljárási forma a becsületbíróóság.

A katona fogalma a büntető (katonai büntető) jogban változásokat mutat. A klasszikus katona fogalma mára kibővült. „*Katona: a fegyveres erő, haderő személyi állományának tagja.*)⁷ A bővülést a fegyveres testületek, és jelenleg a rendvédelmi szervek -kivéve a NAV- hivatásos állományú tagjai jelentik. A hasonló életközösség, feladatrendszer, a fegyelem, a parancs azok a legfontosabb szálak, melyek összekötik ezeket a szervezetet, a hivatásos állományt, s meglapozzák az egységes katonai büntetőjogi rendszerbe történő bevonásukat.

„*Nyilvánvaló ugyanis, hogy a katonasága a magyar fegyveres erő, a m. kir. csendőrség és a m. kir. államrendőrség feladata az állam és társadalom védelme mindennemű akar kívülről, akar belülről jövő támadással szemben es tehát hogy azok az erőknek oly — részeiben egymásba kapcsolódó, összhangzó, fegyelmezett s e védelmi cél szolgálatára kellően megszervezett— organizációi, melyek minden esetben helytállnak s megteremtik es biztosítják az állami es társadalmi élet lehetőségének es fejlődésének szilárd alapjait.*”⁸

Ezt a megfogalmazást alapul véve a hivatásos katasztrófavédelmi szervek ezeknek a kritériumoknak megfelel. A hivatásos állomány ezen feladatok érdekében tevékenykednek.

⁷ SZABÓ: i. m.

⁸ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 4. kötet: Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. III. t-c.,* Budapest, Athaneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Kiadása, 1928.

2. A katasztrófavédelmet alkotó állomány bemutatása

A katasztrófavédelem hivatásos, köteles és önkéntes állományból áll, s természetesen a kiszolgáló, és a háttér feladatokat ellátó nem hivatásos állományú szakemberek is a szervezet részét képezik. Ez tehát azt jelenti, hogy egyes bűncselekmények esetén más típusú bíróságok ítélkeznek. A hivatásos katasztrófavédelem nem egy homogén szervezet, hanem több korábban önálló szervezetből került kialakításra. Tűzoltóság, polgári védelem (légoltalom, légvédelem) és közigazgatási szervezetek állományát foglalja magába. Ezeknek a szervezeteknek más és más eltérő szolgálati viszonytal rendelkező állománya van. A katonai joghoz ezekből az állományokból a tűzoltóknak és a polgári védelmi hivatásos állománynak van köze. A tűzoltók azok, melyek a legkorábban kapcsolatba kerültek a katonai léttel, s az ezzel járó kötelezettségekkel. Másodikként a jelenlegi polgári védelmi állomány került a katonai szervezet keretei közé. Míg a harmadik állomány a jelenlegi iparbiztonsági állomány csak 2012. január 01-től került a hivatásos állomány körébe. A vízügyi hatósági feladatokat ellátó jelenleg rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány nem minősül hivatásos állománynak, annak ellenére, hogy az állományviszonyt a Hszt⁹ szabályozza.

A jelenlegi hatályos hazai szabályozás a katasztrófavédelmi szervezet hivatásos és nem hivatásos állományúak alkotják. Ez a felosztás mindjárt meg is adja azokat a kereteket, melyek elkülönítik egymástól az egyes állománycsoportokat. A hivatásos katasztrófavédelmi szervezet hivatásos állományára fegyelmi szabályzattal rendelkezik,

⁹ *A rendvédelmi feladatokat ellátó szervezet hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény.*

mely fenytési nemek hasonlóságot mutatnak a katonai fegyelmi szabályzóknban meghatározottakkal.

2.1. Tűzoltók

A Római Birodalomban a légióba szerveződő tűzoltók nemcsak a tűzoltási, hanem rendvédelmi feladatokat is végrehajtottak, katonai bűncselekmény elkövetése esetén katonai büntetőbíráskodás hatálya alá kerültek.

„Gyakori tüzek elleni hatékony fellépés érdekében Augustus császár i.e. 21-ben, a történelemben először szervezett tűzoltóság létrehozását, azaz egy 600 rabszolgából álló „állami” tűzoltócsapat kiképzését és szolgálatba állítását rendelte el. I.sz. 6-ban már a tüzeket a felszabadított rabszolgákból szervezett tűzoltócsapat (vigiles) vigyázta és oltotta. A szervezet létszáma 7000 fő körül volt. A tűzoltás mellett rendfenntartói feladat is elláttak. A 7 zászlóaljából (cohors) álló hivatásos tűzoltóságot praefectus vezette. A laktanyákban elhelyezett cohorsok élén tribunus állt. A cohorsok hét centuriára oszlottak, amelyek parancsnokai a centúriók voltak. Az altisztek (principales) különböző beosztásokban szolgáltak, például parancsnoki segédtsízként, zászlósként, küldöncként, írnokként tevékenykedtek. A csapatban és a tűzoltásban ellátott feladataik szerint kürtösöket (bucinátorok), vízszerezőket (aquarii), syphokezelőket (syphonarii), orvosokat (medici) alkalmaztak.”¹⁰

A tűzoltási feladatok megkövetelik a pontos, precíz tevékenységet, a szigorú alá – fölérendeltségi rendszer meglétét. A tűzoltói tevékenység speciális közösségben jelenik meg. A tűzoltók szoros bezártságban élnek, s a szolgálati

¹⁰ Róma tűzoltósága, In: Rómaikor (http://www.romaiakor.hu/a_romaiak_mindennapi_elete/a_romai_tuzoltosag/cikk/roma_tuzoltosaga).

idejükben meghatározott napirend és meghatározott szabályrendszer szerint tevékenykednek. Szabadidejükből bármikor behívhatók mentési feladatok végzésére, vezényelhetők, katonai bűncselekményeket követhetnek el. A tűzoltói szervezet a katonai szervezeti felépítést követi, melyben rendfokozati, alá és fölérendeltségi, valamint szigorú parancsuralmi rendszer valósul meg. A tűzoltók esetében az adott feladat végrehajtására megköveteli nemcsak a különböző szabályzatokban meghatározott mentési, tűzoltási módozat alkalmazását, hanem a kapott végrehajtásra vonatkozó parancs szigorú végrehajtását.

A hivatásos tűzoltóság és az egyéb tűzoltóságok között vannak hasonló és eltérő jellemzők. Ami a büntetőjog szempontjából fontos elválasztó tényező, ez pedig nem más, mint a tevékenység hivatásszerű végzése. A hivatásos tűzoltót szabadidejében is intézkedési kötelezettség terheli, melyet a mindenkor hatályos jogszabályok fogalmazznak meg. A két fajta típusú szervezet között további különbség alapja a szakértelem, mely a feladat végrehajtásában, a parancsok teljesítésében nyilvánul meg. A nem hivatásos testület tagjait a szervezet formájától függően terhelik kötelezettségek. Például az önkéntes tűzoltó egyesület tagja, ha nem jelenik meg a tűzoltás helyszínén annak ellenére, hogy erre felhívást kapott, úgy erre a legsúlyosabb szankció az egyesületi tagság megszüntetése. A hivatásos tűzoltóság tagja a szolgálatból való engedély nélküli távollét alapján katonai bűncselekmény alanyává válhat. Amennyiben nem hajtja végre az előjárója parancsát, úgy az szintén katonai bűncselekményt valósíthat meg. A hivatásos tűzoltóság vonatkozásában a tűzrendészet fejlesztéséről szóló 1936. évi X. törvénycikk (továbbiakban: 1936. évi X. törvénycikk) végrehajtására kiadott m. kir. belügyminiszternek 180.000/1936. B. M. számú rendelete

megfogalmazza a tűzoltókkal szembeni fegyelmi és kihágási büntetéseket. A tűzoltóság tagjai az 1936. évi X. törvénycikk alapján légítámadás veszélye, illetve a védekezés alkalmával katonai parancsnok vezetése alatt áll.

„3. § (1) A tűzvédelmi szervezetek megállapításánál és az ilyen berendezések létesítésénél a légítámadás ellen irányuló védelem követelményeire figyelemmel kell lenni.

(2) Légítámadás veszélye esetében a veszélyeztetett város, illetőleg község tűzrendészeti szervezete - a veszély tartama alatt - a légítámadás elhárítását irányító katonai parancsnok vezetése alatt áll.”

Ez azt jelenti, hogy a tűzoltóság tagjai katonának minősülnek a légvédelmi feladatok ellátása során. Az 1939. évi II. törvény 220. § bekezdése alapján egyes bűncselekmények esetén a légvédelmi feladatot ellátó tűzoltók a légvédelmi szolgálat ideje alatt honvéd büntetőbíráskodás hatálya alatt álltak.

1948-ban a tűzoltóság szervezete és szervezése tárgyában kiadott 5090/1948. Korm. számú rendelet már egyes esetekben katonai büntető jogszabályok alá helyezte a tűzoltókat.

„30. §.

(1) Szökés vétségét követi el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő az állami tűzoltóság kötelékébe tartozó az a tűzoltó, aki abból a célból, hogy végleg 'kivonja magát szolgálati kötelezettsége alól, beosztását vagy rendeltetési helyét önkényesen elhagyja vagy attól távol marad.

(2) Az a tűzoltó, aki az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt nem az ott megjelölt célból követi el, ha távolléte huszonnégy óránál tovább tartott, önkényes eltávozás vétsége miatt hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

(3) A (1) és a (2) bekezdésben meghatározott cselekmény büntetése egy évtől három évig terjedhető fogház, ha a cselekmény a tűzrendészeti szolgálat zavartalan ellátását veszélyeztette.

(4) A jelen § alá eső cselekmény büntetése egy évtől öt évig terjedhető fogház, ha azt a tettes olyan közveszély alkalmával követte el, amelynél a tűzoltó közreműködni köteles.

(5) Az eljárás csak a belügyminiszter vagy az illetékes tűzoltóosztályparancsnok feljelentésére indítható meg.”

Ezt követően 1951-től ismételten teljes mértékben a katonai büntetőbíráskodás hatálya alá kerültek a tűzoltók.¹¹

„1. § A katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1948. évi LXII. törvény (Ktbtk.), valamint az azt kiegészítő és módosító rendelkezések hatálya a jelen törvényerejű rendeletben meghatározott eltérésekkel - állománycsoportokra tekintet nélkül - az állami tűzoltóság (továbbiakban: tűzoltóság) tagjaira is kiterjed.

2. § (1) A tűzoltóság tagjai a katonai büntetőtörvények alkalmazása szempontjából a katonákkal, a Ktbtk. 122. §-a alkalmazása szempontjából a rendőrség tagjaival esnek egy tekintet alá.”

Az 1951. évi 11. tvr. rendelkezései a tűzoltói sajátos szervezeti felépítésből adódóan a tűzoltóság tagjaira terjedtek ki. Az 1957. évi 8. törvényerejű rendelet egyes büntető eljárási rendelkezések módosításáról a tűzoltóság tagjait ismételten kivette katonai büntetőbíráskodás hatálya alól. Ez a rendelkezés 1957. február 01-vel lépett hatályba.¹² A

¹¹ Az állami tűzoltóság tagjainak a katonai büntető jogszabályok hatálya alá helyezéséről 1951. évi 11. törvényerejű rendelet.

¹² 4. § (1) A jelen törvényerejű rendelet hatálybalépésekor a katonai bíróság előtt folyamatban levő ügyekben az eljárást a korábbi jogszabályok alkalmazásával kell lefolytatni és befejezni, ha a katonai ügyész e

fegyelemsértések esetére továbbra is megmaradt a parancsnoki hatáskör. Ezt követő időszakban a tűzoltóság állománya 2013-ig nem tartozott a katonai büntetőjog hatálya alá. 2013. július 01-én hatályba lépő 2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről 127. § (1) bekezdése a hivatásos katasztrófavédelmi szerv hivatásos állományát katonának minősíti. A belügyminiszter a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény felhatalmazása alapján rendeletben szabályozta a parancsnoki nyomozati hatáskörrel kapcsolatos feladatokat.¹³

2.2. Polgári védelmi állomány

A polgári védelmi állományáról megállapítható, hogy az elsőként a honvédelem rendszerében jelent meg ez az állomány. A polgári védelemben a lakosság életkor alapján meghatározott része volt bevonható. Az irányításukat katonai vezető, a település vezetői és a későbbiek során a polgárok közül kinevezett légoltalmi parancsnok irányította. Az így kialakított rendszer a második világháborút követően változtatásokkal, mind a mai napig fennáll. A légoltalmi, polgári védelmi köteles, önkéntes állomány a feladat ellátása során katonai büntetőjog hatálya alatt áll, mivel katonának minősülnek. A polgári védelmi kötelezettség köre a tájékoztatás (adatszolgáltatás), a bejelentés, a megjelenés és a szolgálati kötelezettség. A polgári védelmi kötelezettség a

törvényerejű rendelet hatálybalépése előtt már vádat emelt. (2) A jelen törvényerejű rendelet hatálybalépésével az alább felsorolt jogszabályok - a maguk egészében, illetőleg még hatályban levő részükben - hatályukat veszítik. *Az állami tűzoltóság tagjainak a katonai büntető jogszabályok hatálya alá helyezéséről szóló* 1951. évi 11. törvényerejű rendelet.

¹³ *A hivatásos katasztrófavédelmi szerv katonai nyomozó hatóságairól és a bűncselekmények parancsnoki nyomozásáról szóló* 32/2013. (VI. 28.) BM rendelet.

honvédelmi kötelezettség részét képezi így az előbbiek alapján érthető a katonai büntetőjogi alárendeltség.

A légvédelemről szóló 1935. évi XII. törvénycikk hozta létre a légitámadás elleni védekezési állományt, melyek nem katonák voltak. Az irányításukat katonai és nem katonai személyek végezték. A védekezés időszakában ezek a polgári személyek katonai vezetés alatt álltak, s ezen idő alatt az 1930. évi III. törvénycikk alapján katonai büntetőbíróság hatálya alá kerültek. A háborúra való készülődés jegyében a katonai érdekek és a védekezés hatékonysága érdekében a légvédelemről szóló törvényt 4 év múlva hatályon kívül helyezték. A honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk már önálló fejezetben szabályozta a légvédelem kérdését. A törvénycikk 220.§ meghatározta, hogy a polgári védelembé bevont személyek honvéd büntetőbíráskodás, míg a 224. § kimondta, hogy ezek a személyek katonai fegyelmi szabályok hatálya alatt is állnak. Ezáltal nemcsak katonákká válhattak, ha ideiglenesen is, de katonai büntetőbíráskodás részesévé.

A II. világháborút követően a légoltalom megszűnt 1945. június 06-án. A légvédelmi feladatok mellett a légoltalom szükségessége is megjelent. 1950-ben a légoltalom újbóli megszervezése megtörtént, melyet a Belügyminisztérium felügyelt. Még ebben az évben változás történt a katonai büntetőbíróságok hatáskörének kiterjesztéséről 1950. évi 38. számú törvényerejű rendelet megjelenésével. Ebben az évben a hadbírói kinevezés, illetve a honvédségi védőkre vonatkozó szabályzás is megjelent.

A honvédség szervezetén belül 1951-ben létrejött a Központi Légoltalmi Zászlóalj, mely az országban a bomba és lőszermentesítést végezte. A légoltalmi szervezet állománya a honvédség kötelékébe tartozott. A légoltalmi szervezet nem volt egyenlő a katonai légvédelemmel, mely elsősorban az

ország légerét védte (aktív légvédelem). A légoltalom állományát képezték a polgárok is, akik részt vettek ebbe a tevékenységbe akár önkéntesen, akár kötelezés alapján. A honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény szabályozta a légoltalmat, s 1964-től a légoltalom helyébe lépő polgári védelem szervezetét, irányítását. Az 1939. évi II. törvény szerint ugyanis személyes légoltalmi kötelezettség terhel - nemre való tekintet nélkül - minden 14-70 éves személyt; e törvény szerint a mentesség csak a tényleges katonai szolgálatot teljesítőkre, a lelkészekre, az országgyűlés tagjaira, valamint a területenkívüliséget és a személyes mentességet élvező személyekre terjedt ki. Az 1960. évi IV. törvény helyezte hatályon kívül az 1939. évi II. törvényt, s egyúttal módosította a légoltalmi (polgári védelemi) kötelezettségre vonatkozó szabályokat. A légoltalom célját is meghatározta a törvény:

„69. § A légoltalom célja az ország területén légitámadások esetére a védekezés államigazgatási és társadalmi megszervezése, a lakosságnak a légitámadás esetére való előkészítése, valamint a légitámadások hatásainak csökkentése.”¹⁴

1996-ban a polgári védelemről szóló törvény a Belügyminisztérium keretei közé helyezte a polgári védelem hivatásos szervezetét és állományát. A hivatásos polgári védelemi szerv megfogalmazása rendvédelmi szerv. Ezzel a hivatásos állomány a katona fogalma alá került. A polgári védelemi szervezetben törvényi kötelezettség alapján megjelenő magyar állampolgárok szintén csak a tevékenység elrendelésekor és annak végzése során kerültek katonai büntetőjog hatálya alá. Az 1978. évi IV. törvény a polgári védelmi szervezetekben résztvevő személyek esetében csak a

¹⁴ A honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény.

háborús helyzet időszakában fogalmazott meg katonai bűncselekmények körében tényállást. A honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények fejezetében került elhelyezésre a polgári védelmi kötelezettség megszegése. Ez a tényállás 2004. december 31-ig volt hatályban, amikor is megváltozott a törvényi tényállás és kikerült belőle a háború szó. „339. § (1) *Aki a polgári védelmi szolgálatát nem látja el, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*” Az 1978. évi IV. törvényt felváltó 2012. évi C. törvény szintén a honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények fejezetében helyezte el a polgári védelmi kötelezettség megszegését. A bűncselekmény tettese csak az az állampolgár lehet, akit konkrét polgári védelmi szolgálat kötelezettsége terhel. A bűncselekmény veszélyhelyzet idején is elkövethető.

3. Összefoglalás

A 2000. január 01-én létrejött a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet¹⁵, melyet a polgári védelmi és a központi és megyei hivatásos állami tűzoltói állomány képezte. A megyei szint alatt lévő hivatásos tűzoltóságok hivatásos önkormányzati tűzoltóság néven az adott önkormányzathoz kerültek. Így ezek a tűzoltóságok önkormányzatok szervezeti elemévé váltak. 2012. január 01-i hatállyal megtörtént az hivatásos katasztrófavédelmi szervezet egységes szervezetté történő átalakítása.¹⁶ A korábban hivatásos polgári védelmi állomány

¹⁵ *A katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről* 1999. évi LXXIV. törvény.

¹⁶ *A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról* 2011. évi CXXVIII. törvény

tűzoltói rendfokozatot kapott, s így az egységes szervezetnél a hivatásos állomány csak tűzoltó rendfokozattal rendelkezik. A nem hivatásos állomány többfajta jogviszonnyal bír. Mind a polgári védelmi (légoltalmi), mind a tűzoltói állomány a szolgálati feladatának ellátása során fokozott büntetőjogi védelmet élvezett, s élvez a jelenlegi szabályozás alapján is. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv államigazgatási feladatot is ellátó rendvédelmi szervként lett aposztrófálva. A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről katonaként fogalmazza meg a hivatásos katasztrófavédelmi szerv hivatásos állományát. A törvény Országgyűlés által elfogadott szövege még nem tartalmazta ezt a kitétel. A törvényt hatályba léptető 2013. évi LXXVIII. törvény egyes büntető tárgyú törvények módosításáról emelte be a törvény rendelkezései közé a hivatásos állomány katonaként történő elismerését, valamint azt, hogy ezen állomány által elkövetett nem katonai bűncselekményekben az ügyészség végzi a nyomozást. A szolgálatban szolgálati kötelemekkel összefüggésben elkövetett katonai bűncselekmények esetében a katonai ügyész, illetve a parancsnok végzi a nyomozást. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv állományát képező korábbi önálló hivatásos tűzoltó állomány rövid időszaktól eltekintve – 1950-es évek - csak a háború, illetve különleges jogrendi időszak során történt meg a katonai büntetőjog alá vonása, s csak ebben az időszakban követhettek el egyes katonai bűncselekményeket. A hivatásos polgári védelmi állomány, amikor katonai állományban volt, akkor természetesen katonai büntetőjog hatálya alatt állt, s amikor a belügyminiszter alárendeltségébe tartozott, akkor szintén háború, illetve különleges jogrendi időszakokban került katonai büntetőjog hatálya alá. A Genfi egyezményekben megfogalmazottak alapján a polgári védelmi állományt a nemzetközi jogból adódó felelősség is terheli.

FÓRUM

